

Kees 't Hart. *Het mooiste leven. Hard Gras* 27

Kees 't Hart is een meester van de vermomming. Zelf noemt hij zich in zijn nieuwe boek *Het mooiste leven...* 'een zwijgende kameleon die in de verte staart'. Ook goed, maar wie zijn vorige werk kent, laat zich niet zo makkelijk om de tuin leiden. Wat heet 'zwijgen' als je meer dan 250 bladzijden volschrijft? En 'in de verte staren' klinkt wat al te vaag bij iemand die kijken als zijn 'specialiteit' beschouwt. Alleen dat van die 'kameleon' klopt volkomen. In *Het mooiste leven...* heeft 't Hart er alles aan gedaan om de lezer op het verkeerde been te zetten. Het boek wordt gepresenteerd als het juni-nummer van *Hard Gras*. Dus wie niet beter weet, moet wel denken dat het over voetbal gaat.

Was ik een van de journalisten die in het boek ter sprake komen, dan zou ik nu schrijven dat 't Hart zich op het voetballen heeft gestort om ook eens wat geld te verdienen. Journalisten hebben het volgens hem immers altijd over geld. Maar of dit boek echt over voetbal gaat, valt nog te bezien. Op het eerste gezicht is dat natuurlijk wèl zo. 't Hart heeft op uitnodiging van *Hard Gras* een seizoen lang (2000-2001) meegelopen met de voetbalclub Heerenveen en brengt in dagboekvorm verslag uit van zijn belevenissen.

Hij doet dat uitdrukkelijk als 'schrijver' en niet als sportjournalist. Het gaat hem nauwelijks om het voetbalspel zelf, maar 'om wat er omheen hangt, om reacties van spelers, trainers, van mezelf'. Elders lezen we: 'Ik schrijf over sferen, gedachten, de metafysica van voetbal, indrukken, veel minder over voetbal'. Dat is waar. 'Je schrijft eigenlijk net als in *De revue*', zegt een van de spelers die een deel van de tekst heeft mogen lezen. Er zit alleen 'minder beeldspraak, minder literatuur' in, luidt 't Harts reactie op dit - terechte - commentaar.

De revue (waarvoor 't Hart de Multatuliprijs kreeg en een nominatie voor de Libris Literatuurprijs 2000) ging ogenschijnlijk over de Snip & Snap Revue. In werkelijkheid ging het in die roman om iets heel anders: om de fascinatie voor een vreemde, in zichzelf besloten wereld, waarin de verteller probeert binnen te dringen via zijn vriendinnetje Zwiep. In *Het mooiste leven...* is de entree al bij voorbaat geregeld door de redactie van *Hard Gras*. Daarna staat 't Hart, net als de verteller van zijn roman, er echter alleen voor.

Het werkelijke drama van dit voetbaldagboek zit niet zozeer in de lotgevallen van Heerenveen (tegenvallende resultaten, dreigende degradatie, tenslotte toch nog successen), als wel in de met veel zelfspot beschreven pogingen van 't Hart, die hier als zijn eigen hoofdpersoon optreedt, om toegang te krijgen tot de 'wereld' van Heerenveen en van het voetbal. Daarom is dit boek ook voor iemand die, zoals ik, niets om voetbal geeft, bijzonder de moeite waard, hoewel er eigenlijk 'niets' in gebeurt. Trainen, voorbesprekingen, eten, busreizen, wedstrijden, uitlopen, klieren, flauwe grappen maken, slap ouwehoeren - er lijkt nauwelijks een volwassen boek mee te vullen, maar Kees 't Hart slaagt daar wonderwel in.

De vergelijking met 'antropologische onderzoekers van Onbekende Stammen' ligt voor de hand, en wordt dan ook meer dan eens gemaakt. 't Harts voetbalavontuur is een zeer gemakkelijke oefening in participerende observatie, zij het zonder

wetenschappelijke pretentie. Het is hem er niet eens om te doen de voetbalwereld van binnenuit in kaart te brengen (hoewel dat gaandeweg óók gebeurt), de nadruk ligt op het binnendringen zelf, inclusief de daarbij behorende verwachtingen, de *rites de passage* ('voetbalhumor'), de triomfgevoelens wanneer het lijkt te lukken en toch ook een zekere desillusie, hoezeer ook gecompenseerd door affectie en verbondenheid met trainers en elftal, als blijkt dat geen van zijn verwachtingen is uitgekomen.

Zolang hij nog aan de buitenkant staat, speculeert 't Hart vlijtig over het 'geheim systeem', de 'rituelen' en de 'wetten in de groep', die hij zou willen doorgronden. Nadat hij in de groep is opgenomen en het 'ik' en 'zij' in de tekst steeds meer plaats maakt voor 'wij', wordt alles heel gewoon en verdampen de speculaties. 'Er zijn geen geheimen, er bestaat geen verborgen mystiek, dat is de wet van het voetbal, er is niets verborgens, de metafysica ervan berust op de bal die rond gaat, we gaan met z'n allen lekker voetballen, meer niet'.

Om er toch wat van te maken (want het raadsel bestaat alleen aan de grens, vlak voor de overgang) moet 't Hart zijn toevlucht nemen tot zijn immer alerte verbeelding, net als in zijn romans en verhalen. Wanneer hij er even *niet* bij is, dan gebeurt het pas, denkt hij geregeld. Dan wordt er onder leiding van trainer Foppe de Haan een 'voodoo-eredienst' gehouden, 'waarbij een shirt van FC Utrecht onder het zingen van obscene liederen wordt ondergepist' of worden er videofilms gedraaid 'met obscene opnamen van het Nederlands elftal en hun gebakjes' (voetbaljargon voor de vrouwen van spelers en officials), onder het motto: 'Zet maar aan jongens, Kees is er toch niet bij'. In een later stadium hoopt hij tegen beter weten in op een 'sekschandaal' en is hij teleurgesteld dat de hardwerkende spelers zo 'netjes en braaf' zijn: 'Ik had meer gerekend op gezamenlijk bordeelbezoek, drankmisbruik en algeheel stuitende taferelen'.

Het komt er niet van, al doet 't Hart nog even zijn best door in een fragment dat hij de spelers laat lezen te vermelden dat hij na afloop van een Champions League wedstrijd in Lyon op zijn hotelkamer heeft gemasturbeerd. Maar ook dan blijkt er niet méér in te zitten dan een reputatie van schaamteloze viespeuk (in de voetbalwereld geen handicap) en schuine moppen. Het 'mooiste leven' blijft netjes en braaf. Voetballers zijn aardige jongens, met wie het leuk dollen is. Zelfs hun geslachtsdelen op weg naar de doucheruimte, door 't Hart met geïnspireerde lyriek bezongen, hebben niets erotisch. Het is zoals Freud reeds vermoedde: kunst en literatuur berusten op sublimatie.

Misschien ligt daar ook de geheime bron van 't Harts fascinatie voor al die vreemde werelden waarin hij tracht binnen te dringen. Maar zo iets is te particulier om te worden uitgesproken. Geheime bronnen dienen geheim te blijven, anders gaat alles kapot. Daarom spreekt 't Hart liever over het onbevangen kijken dat hij nastreeft. Te midden van de trainers en voetballers cultiveert hij de 'blindheid' die zij hem in goedaardige spot verwijten. Als hij niets van de trainingen begrijpt, schrijft hij: 'Misschien ben ik precies de aangewezen man om er niets van te blijven begrijpen'.

Naarmate hij beter thuis raakt in de wereld van Heerenveen, kost dat wel steeds meer moeite. 'Ik leef te veel met ze mee, kan geen afstand meer houden en weet tegelijkertijd dat de afstand enorm is, dat ik alleen dichterbij kan komen wanneer

ik erin slaag nooit te luisteren, nooit te kijken en niets echt te willen begrijpen'. Tenslotte komt hij tot de conclusie dat hij het juist wèl moet snappen om het niet te kunnen snappen: 'Ik wil begriploos naar voetballen kijken en denk dat ik daartoe eerst alle begrippen tot in de finesses moet leren beheersen, omdat pas dan het echte onbegrip van de grond kan komen. Ik wil het nieuwe voetbalkijken introduceren'.

Of dat ooit op de tribunes, bij Studio Sport of in de huiskamer enige weerklank zal vinden, valt te betwijfelen. Wat 't Hart hier verwoordt, heeft dan ook minder met voetbal te maken dan met literatuur, waar kennis en beheersing de voorwaarden zijn om iets nieuws te laten ontstaan of het bekende onbekend te maken. *Het mooiste leven...* demonstreert - proefondervindelijk - een poëticaal principe, maar het aardige ervan is dat ook wie niets om zulke principes geeft aan de demonstratie moeiteloos plezier kan beleven.

(*NRC Handelsblad*, 6-7-2001)